KUŞ SESİ

Sayı
01
Eylül
Aralık
2015

Sihirli
GÜNLER
Sf.02

HATAY ve ADANA'DA
akbaba göçü
Sf.08

boz yelkovanın
TÜRKİYE'DEKİ İLK ÜREME KAYDI
Sf.16

doğa okulu
BirdLife INTERNATIONAL
Doğa

Kuş Sesi,
Seferihisar Doğa Okulu ve Doğa Derneği tarafından dört ayda bir yayınlanır.

Sayı 1: Eylül - Aralık 2015, Seferihisar – İzmir

www.dogaaskina.org

www.dogadernegi.org

Editörün iletişim bilgileri:
Tel: (0 542) 657 66 20
Email: burcin@dogaaskina.org

Yayın Ekibi:
Burçin Feran, Evrim Tabur, Burak Özkırlı, Süreyya İsfendiyaroğlu

Kapak Fotoğrafı:
Hellio&Van Ingen

Tasarım ve Uygulama:
Molekül Tasarım Stüdyosu www.molekul.com.tr

doğa okulu BirdLife INTERNATIONAL Doğa

Bataklık Kırlangıcı

Fotoğraf: Hellio & Van Ingen

m e r h a b a

Kuş Sesi,
Seferihisar Doğa Okulu ve Doğa Derneği gönüllülerinin ortak çabasıyla yayında.
Bültenimizde kuşların yaşamına, kuşlar hakkında yapılan etkinliklere,
koruma çalışmalarına ve kuşlardan ilham alınarak yapılan sanatsal çalışmalara yer vereceğiz.
Kuş Sesi ile kuşları gözlemlemeyi, dinlemeyi ve
belki de en önemlisi dünyaya onlar gibi bakabilmeyi keşfedeceğiz.

sihirli GÜNLER

Yazı:
Richard Porter

Çeviri:
Naime Sürenkök

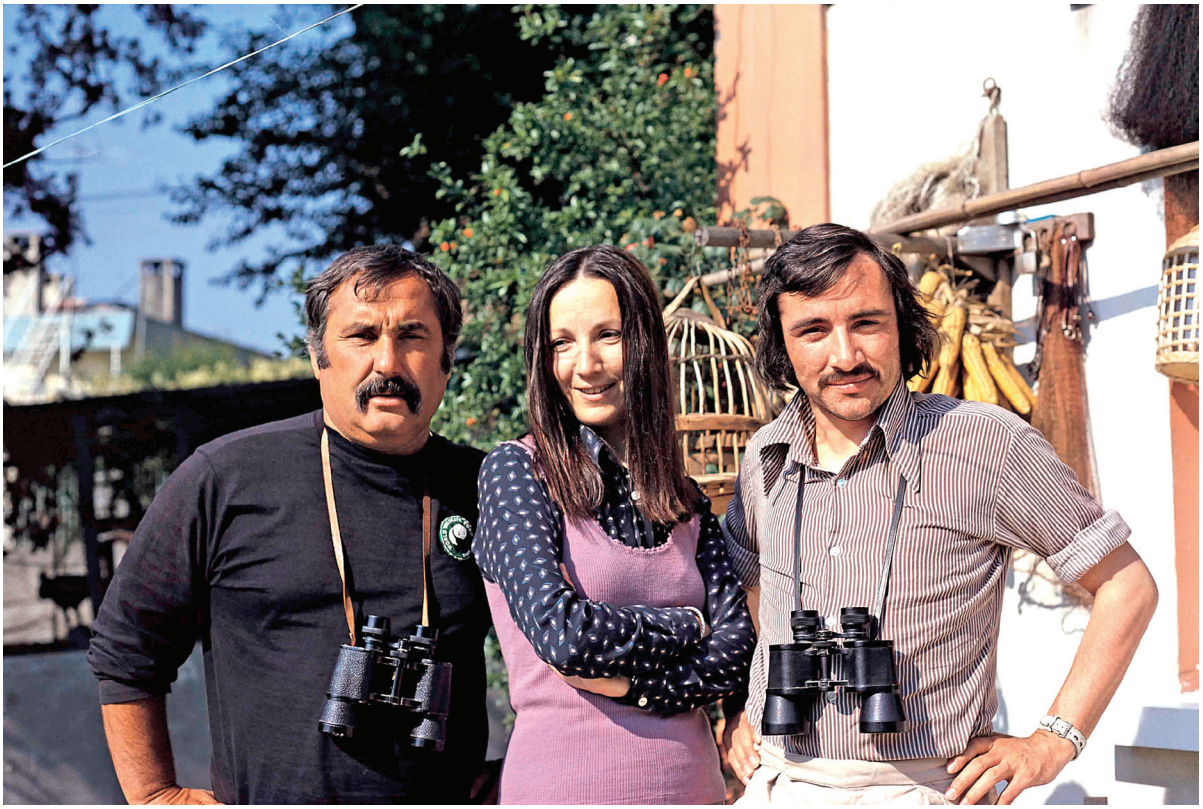

Fotoğraf: Richard Porter

Bu sonbahar İskenderun Körfezi'nde,
Doğa Derneği tarafından yapılan yırtıcı kuşların göç sayımı
beni 1966'ya geri götürdü.
Beatles ününün zirvesindeyken ben de Doğu Ekspresi'yle
yıllar geçtikçe daha çok seveceğim
Türkiye'ye ilk adımımı atıyordum.

Fotoğraf: Richard Porter

O yıl, üç arkadaşla beraber, sekiz ay boyunca kuş gözlemledik. Öncelikle Batı Anadolu'daki büyük sulak alanları bütün çevresini yürüyerek dolaşıp kamp yaparak araştırdık. Daha sonra, Temmuz'dan Kasım'a dek Çamlıca tepesinden Boğaz'ın doğusundan süzülerek geçen kuşları saydık. Bu, Amerika'daki Hawk Dağı dışında tüm sezon boyunca yapılan ilk kuş sayımıydı.

Türkiye'yi çoğunlukla 60'larda ve 70'lerde ve her seferinde üç aylığına ziyaret ettim. O zamandan beri seyahatlerim daha nadir oldu, zamanımın çoğunu Arap ülkelerinde, özellikle Yemen'de geçirdim. O sakin yıllara geri dönüp baktığımda en çok neyi hatırlıyorum? Belkıs ve Salih Acar'la Türkiye'de doğayı korumak için başlattığımız çalışmaları mı? Kuşlar ve Türkiye'ye özel türleri tanımlama rehberleri için veri topladığımızı mı? Türkiye'nin doğusunda Borçka'da muazzam kuş göç yolunu keşfettiğimizi mi? Irak ve İran sınırındaki dağlara tırmanıp da sürmeli dağbülbülünün üreme alanını bulduğumuzu mu? Ya da daha sonra Ortadoğu Ornitoloji Derneği (OSME) olan Türkiye Ornitoloji Derneği'nin kuruluşu mu? Belki de hepsi.

O yıllarda Manyas Gölü Kuş Cenneti'ndeki ilham verici bekçi Ali Kızılay'ın arkadaşı olmuştum. Aksu nehrinde balık baykuşlarını günlerce aramış fakat bulamamıştım (Evet, bulacağımıza çok emindik!). On bin kara boyunlu batağan ve üç bin dikkuyruğun Burdur Gölü'ndeki gösterisini izlemiştim. Amik Gölü'nün çok üzücü şekilde kurutulmadan önce, bir sulak alan olarak ihtişamlı haline tanıklık etmiştim.

Farklı nedenlerden dolayı hatırlanacak çok anım var... Arabam Meriç Deltası'nın bataklıklarında vinç gelip kurtarana kadar dört gün yarı batık halde kaldı. Udo Hirsch'in Birecik'te tutuklanmasından sonra onunla epey bir süre geçirdim. O, Türkiye'de ki tek kelaynak kolonisini korumaya çalışırken bir ay sonra ajan olduğu şüphesiyle polis tarafından eli kelepçeli halde Türkiye'den çıkarılmıştı.

Amik Gölü

Fotoğraf: Richard Porter

60 ve 70'lerin başında Türkiye ya da Ortadoğu'da kuş türleriyle ilgili rehber kitaplar yoktu. Tanımlayamadığınız kuşlar için detaylı tanımlar yapıp, eve geldiğinizde çok da güvenilir olmayan kaynaklardan araştırmak zorundaydınız. Örneğin bunu alamecek ve taş bülbülü için yaptığımı hatırlıyorum. Taş bülbülünü ilk bakışta komik görünüşlü bir kızılkuyruk sanmıştım! Yırtıcı kuşlar için durum çok daha zordu. Boğaz'da daha önce gözlem yapanlar, şahinleri kızıl şahin ve desenli olan kartalları da büyük orman kartalı olarak kaydetmişlerdi. Çok fazla not alıp, karalama ve fotoğraflar ile uzmanlarla telefon konuşmaları yaptıktan sonra, şahinlerin aslında şahinin bir alt türü olan "bozkır şahini" ve kartalların da küçük orman kartalı olduğunu ortaya çıkardık. O zamana dek, bu iki türün de Türkiye'de ya da Ortadoğu'da nadir olduğu düşünülüyordu.

Geçen sene BirdLife International'ın Dünya Kongresi'nde -Doğa Derneği de oradaydı- elli yıl boyunca Ortadoğu'da katıldığım çalışmaları anlatan bir konuşma yaptım. Bana en çok sevdiğim ülke soruldu. Cevabım basitti: "Aklım Yemen'de, ancak ruhum Türkiye'de".

İki yıl sonra Türkiye'ye ilk gelişimin ellinci yıldönümünü kutlayacağım. O sihirli günleri hatırlamak için Boğaz'a bir ziyaret yapmayı planlıyorum. Doğa Derneği gönüllüleriyle birlikte olmayı çok isterim.

Cennetkuşu
Gökçe Sümerkan

BALIK *baykuşundan* ÖZÜR

Yazı:
Burçin Feran

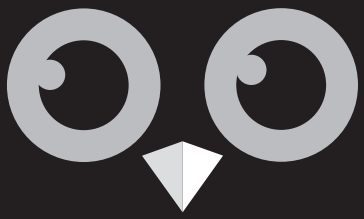

Nefes aldığımı hissetmiyordum o an. Bakakaldım sadece, ağzımdan tek bir laf çıkmadı. Oysa ki ne kadar da uzun zamandır nefsimi terbiye etmeye çalışıp sadece iyi bir insan olmak için yaşamaya başlamıştım, başaramamışım.

Kadıncık Vadisi'ndeyim, cennetin ortasında, dağın zirvesinden vadinin derinlerine inen borular görüyorum.

Bozyazı'dayım. Önüne set çekilip kurumuş dereyi görüyorum.

Oymapınar'dayım, yüreği delinmiş dağlar, yüreğin içinden yol geçiyor.

Üzümdere'deyim şimdi. Belki burada iyi bir insan olabilirim. Burada henüz katledilmemiş bir dere akıyor.

Fotoğraf: Sezai Gıksu

Yola düştüğümüzde ne heyecanlıydım! Amacımız nesli tehlike altında olan bir baykuş türünün korunması için elimizden neler gelebileceğini anlamak, onun yaşadığı yerlerdeki insanlarla konuşup birlik içinde hareket edebilmekti. Toroslar'a gidiyorduk, Toroslar'ın baykuşu, balık baykuşu için.

Balık baykuşu, Anadolu'da sadece Toroslar'da yaşıyor. Son yıllarda yapılan çalışmalarda sayısının 80 çift olduğu tahmin ediliyor. Toroslar'daki balık baykuşunun sadece Anadolu'da yaşayan endemik bir tür olduğunu düşünen bilim insanları da var. Balık baykuşu; balık, tatlı su yengeci ve kurbağa gibi canlılarla besleniyor. Balık baykuşunun beslenip yavrularını büyütebilmesi için suya, akan bir dereye ihtiyacı var.

Balık baykuşunun yaşadığını bildiğimiz derelerin olduğu köylere gidiyoruz. Fakat bu o kadar kolay olmuyor. Betondan setler, barajlar, hidroelektrik santralleri çıkıyor karşımıza. Su akmıyor. Su akmayınca balık olmuyor, balık olmayınca baykuş. Suyun bulunabildiği yerler baraj ve göletler. Böyle olunca, Toroslar'ın baykuşu baraj ve göletlere sıkışmış. Alın size barajları meşrulaştırmak için bir yol daha: "Toroslar'ın nadir baykuşu baraj ve göletlerde ürüyor". Fakat belli ki balık baykuşları başka bir yerde su kalmadığı için buraya sıkışmış. Özgürce akan dere bırakmamışlar, Toros'un kalbini kurutmuşlar.

Gece araziye çıkalım diyoruz, varıyoruz, vadiyi demir kapıyla kapatmışlar. "Giremezsiniz" diyorlar. "Neden?", "Burası şahsa ait", "Koca vadiyi satın aldınız, vadi sizin yani?", "Evet." Diyor adam. Aklım almıyor, kalbini kuruttukları gibi bedenini de satmışlar.

Torosların yüreği delik dağlarından geçiyorum, Ali Amca'nın hikayesini dinliyorum. Hakka yürümüş Ali Amca. Baraj yapımında çalışırken el arabasını suya düşürenlere parasını ödetiyorlarmış. Ali Amca'nın durumu malum. Dengesini kaybetmiş çalışırken, suya düşmesin diye arabayı tutayım derken... Kendini de suda bulmuş.

Daha ne hikayeler duyuyorum anlatmaya dilim, yazmaya elim varmıyor. Öfkeli değilim fakat, kalbim kırık. Bunları da söylemesem dil darılırdı. Kalbimi kuruttular Anadolu. Kalbini kurutmuşlar.

Fotoğraf: Şenol Uzunoğlu

HATAY ve ADANA'DA akbaba göçü

Yazı:
Evrim Tabur

Gözlemleri sabah dokuz ile akşamüstü beş arasında, çıplak gözle veya sekiz kat büyüten dürbünler ile gökyüzünü tarayarak, tanımlama mümkün olmadığında ise otuz ila atmış kat arasında büyüten teleskoplarla gerçekleştirdik.

Küçük akbabalar nesli küresel ölçekte tehlike altında olan türlerden biri. Fakat diğer nesli tehlike altındaki türlerden farklı olarak, küçük akbabalar nüfuslarındaki ani düşüş dolayısıyla koruma çalışmalarında acil önlem alınması gereken canlılar listesinde üst sırada. Örneğin, Balkan ülkelerinde son sekiz yılda yüzde 50 azalan birey sayısı nedeniyle izleme ve koruma çalışmaları sürüyor. Türkiye'de ise dikkate değer sayılarda üredi̇ğini bildiğimiz ve Beypazarı'nda yakından izlediğimiz bu türün kesin nüfusu ve yaşadığı yerler hakkında bilinmeyen kafamızı kurcalamaya devam ediyor. Bu nedenle Doğa Derneği, Bulgaristan Kuşları Koruma Derneği ve İngiltere Kraliyet Kuşları Koruma Derneği'yle geçtiğimiz yıl yeni bir çalışmaya başladı.

2013 yılında başlayan bu çalışmada Hatay ve Adana bölgesinden sonbaharda göç eden akbabaları araştırdık. Bizi harekeṫe geçiren araştırma soruları ise şöyleydi. Adana, Hatay ve civarında sonbahar göçü izlemesi ile Balkanlar'ı ve Türkiye'nin batısını mesken tutan küçük akbabaların varlığı konusunda bilgi toplamak mümkün mü? Böyleyse, bölgedeki küçük akbaba sonbahar göçü izlemesi için en uygun noktalar nereler? Gavur Dağı'ndaki en iyi bilinen geçitlerden olan Belen, bu gözlem için uygun mu?

Geçtiğimiz yıl bu soruların yanıtı için tası tarağı toplayan araştırma ekibi soluğu Hatay ve Adana civarında aldı. Ekipteki şanslı kuş gözlemcilerden biri olarak size sonuçları aktarmak ise bana düştü. Araştırma 30 Ağustos ve 26 Eylül 2013 tarihleri arasında gerçekleştirildi.

Gözlem noktalarının belirlenmesinde eski göç gözlem rapor ve yayınlarından, Balkanlar'da uydu vericisi takılan küçük akbabalar sayesinde elde edilen bilgilerden ve bölgede yaşayan kuş gözlemcilerinin tecrübe ve sezgilerinden yararlanıldı. Toplam on üç noktadan en az iki gün olmak üzere göç izlemesi yapıldıktan sonra Adana sınırları içinde kalan üç tepenin en iyi veriyi sağladığını saptadık. Diğer bir önemli saptamamız ise hava koşullarındaki değişime göre küçük akbabaların Gavur Dağı'ndaki farklı noktalardan geçiş yaptığı oldu.

Gözlemleri sabah dokuz ile akşamüstü beş arasında, çıplak gözle veya sekiz kat büyüten dürbünler ile gökyüzünü tarayarak, tanımlama mümkün olmadığında ise otuz ila atmış kat arasında büyüten teleskoplarla gerçekleştirdik. Belirlenen üç gözlem noktasında çift sayım olmaması için saat, yön karşılaştırması yaptık. Tabii mümkün olduğunca diğer süzülerek göç eden yırtıcıları da kayıt altına aldık fakat leylek, pelikan gibi türleri sistematik sayımların dışında tuttuk. Peki toplam 383 saatlik gözlem süresi ve en az 5 kişilik ekip ile bu araştırmada neler gözlemledik?

Küçük akbabadan toplam 552 birey (366 yetişkin, 149 bu yılın yavrusu ve 37 genç) gözlemledik. Bu sayılar azalan küçük akbaba nüfus bilgileri ve gözlem süremizin kısalığı dikkate alındığında tüm ekip için sevinç vericiydi. Yine bu sonuçla küçük akbabaların Balkanlar'daki ve Türkiye'nin batısındaki varlığını öğrenmek için belirlenen üç noktadan en az iki ay süre ile göç gözlemi yapılmasına karar verdik.

Diğer süzülen yırtıcılardan en çok gördüğümüz üç tür ise şunlar oldu: Küçük orman kartalı 22 bin 197 birey, yaz atmacası 15 bin 701 birey ve arı şahini 11 bin 354 birey. Arazide olduğumuz sıralarda Batum'da görüldükleri haberi gelen tepeli arı şahinlerini kaçırdığımızı düşünüyorum. Belki de Gâvur Dağı'nın doğusunu kullanmış olabilirler. Ama Adana'da her arı şahinine acaba mı diye bakmak tatlı heyecanlarımızdandı.

Küçük akbabaların yaşaması için Doğa Derneği'nin tek başına yapabilecekleri elbette sınırlı. Fakat bu konuda Doğa Derneği ile birlikte çaba harcayan dostlar, ortaklar ve yerelde yaşayan kişiler her geçen gün artıyor.

DOĞAYA bak DOĞAYA

Yazı: Burak Özkırlı

Şöyle derdi dedem: Doğaya bak doğaya! Karaburun'un sarp kayalıklara bakar, sonra denize döner ve bunları derdi. Hiç anlattığını hatırlamıyorum dedemin, bu budur, bu böyledir diye. Bütün isteği çıkılsın makide kaybolunsun, adaçayı, zeytin toplansın, odun kırılsın sonra çay demlensin ve doya doya doğaya bakılsındı. Sebze eker, kekik ve incir toplardı. Sonra tüm tutkusuyla yine tekrarlardı, biraz da babaanneme takılarak "Halise hanım doğaya bak doğaya!" derdi.

Aradan geçen yirmi senenin sonunda anlıyorum sanırım. "Doğaya bak" sadece bir ses, bir cümleden ibaret. Gerisi ilerisi yok. Bakmak, doğanın arasına karışıp kendimizi aramaktı. Doğa anlatılacak bir şey değildi. Hatta anlatılmamalıydı belki de. Bu sebeple dedem hiç bu makidir, bu kuştur, bu tilkidir diyemedi, sadece bak dedi tam olmamız gereken yerde olmamız gereken zamanda olmamızı sağladı. Ser verdi sır vermedi, sadece işaret etti.

"Doğaya bak" sadece bir ses, bir cümleden ibaret. Gerisi ilerisi yok. Bakmak, doğanın arasına karışıp kendimizi aramaktı. Doğa anlatılacak bir şey değildi. Hatta anlatılmamalıydı belki de.

Bilmek ise öyle kolay bir şey ki, loş ışıkta bir kütüphane kitap okudunuz mu tamam oldunuz. Artık Anadolu'nun dağlarının vadilerinin isimlerini hatta yüksekliklerini bile söyleyebilirsiniz. Bilgisayardan bakıp renklerini şekillerini gösterebilirsiniz, buralar yeşil, buralar sarı. Malum bilgi çağı her şey kolay. Hemen aratalım!

İşte bu yüzden eskilere "bilmek" yetmemiş bir de "idrak etmek" demişler. İdrak başkadır. Tarifi zordur. Zahmetlidir. İnsan sevildiğini bilir. Birisi size sarıldığında olan bunu idrak etmenizdir. Bu sebeple bildiklerimizle değil idrak ettiklerimizle hayatımızı şekillendiririz. Zor zanaat anlayacağınız. Bakmak, dokunmak, gitmek, birlikte nefes almak gerektirir. İdrak ettiğiniz şey özünüzdür ve siz artık büyümüş, çoğalmışsınızdır. İyisi de kötüsü de, ne idrak ettiyseniz, o artık sizinledir. Hem de sonsuza kadar.

Doğaya bakan insanlara öyle ihtiyacımız var ki. Vadi olan, kuş olan, nehir olan insanlara. Doğayı idrak etmiş, kendini öne koymamış, özünü fark eden, en azından bir şeylerin fena şekilde ters gittiğini hisseden insanlara. Biz de bu niyetle, gözümüzle görmek için çıktık yollara.

Fotoğraf: Serhat Karaca

Yıllardır haberlere çıkar: "Dikkuyruk'un nesli tehlikede", "Soyları tükeniyor!". Ne olmuş tükeniyorsa? Her on üç dakikada bir canlının soyu zaten tükeniyor, teorisi bile var, "altıncı toplu yok oluş". Yaşadığımız zamanda dinozorlardan sonraki en büyük toplu yok oluş yaşanıyormuş, insan medeniyeti de bunun tek sebebiymiş. Yoksa dünya güllük gülistanlıkmış. Buzul çağı bile sona ermiş, her yer yaşam kaynıyormuş. Ta ki insana kadar...

Evet bunları biliyordum yola çıkarken. Az biraz ekoloji de öğrenmiştim. Yaşam alanlarını, türler arası ilişkileri, biyocoğrafyayı, endemizmi, evrimi. Niye yok olduğumuzu da biliyordum. Ama yolda idrak etmeye başladım. Neyin nasıl yok edildiğini değil, yok olmanın aslında ne demek olduğunu.

Orta Anadolu'daki büyüklü küçüklü hemen her suda o canlıyı aradık. O, mavi gagalı bir ördek. Şirin mi şirin. Duruşu, edası da ilginç. Su üstünde gördünüz mü sanırsınız yüzmüyor da sualtında yürüyen bir şeyin devamı gibi. Ergin erkekler genç erkeklerle uğraşıyor bütün gün. Dişiler yuvayı kurmuş, ara sıra gösteriyorlar kendilerini. Genç erkekler sanırım dişiye bir bakalım diye yüzüyor yuvaya doğru, renklerinden belli oluyor. Erkek kovalıyor gençleri. Sonra bir daha bir daha kovalanıyorlar. Kimse pes etmiyor. Gölün ortasında bir erkek daha. Hafif rüzgarlı hava. Besleniyorlar, tanışıyorlar, didişiyorlar. Göl, panayır yeri gibi.

Dikkuyruk kışlamak için Burdur gölünü seçiyormuş suları çekilene kadar. Suyun içeriği önemliymiş. Burdur da gitmek üzere ama bu konu başlı başına başka bir yazı. Ben size dikkuyrukların üredikleri yerleri anlatayım. Onların üremek için sazlık alanlara ihtiyacı var. Fakat sazlık da olacak, açık ayna da, derin göl tabanı da. Hem de orta Anadolu'da! Tahmin edeceğiniz gibi, bu göllerden de pek kalmamış. Kimi Devlet Su İşleri tarafından kurutulmuş, kimi de beslendikleri su kaynakları barajlarda tutulduğundan veya pompalarla emildiğinden kurumuş.

Biz dikkuyrukları bulduk hatta o kadar hızlı bulduk ki, şıp diye buluverdik demek yanlış olmaz. Bozkırın ortasında dokunulmamış bir gölde onlarcasını gördük. Notlarımızı aldık. Teleskoptan uzun süre izledik, tanıştık, güldük. Şans işte daha yolculuğumuzun ikinci günüydü. Sonra devam ettik yola. Daha önce görüldükleri yerleri bir bir ziyaret etmeye başladık. Ve onları bir daha hiç göremedik. Günlerce...

İl il üç dört bin kilometre yol gittik ama, yok! Yaşam alanını yakından gördüğümüz için her sulak alanda neden göremediğimizi rahatça anlayabiliyorduk. Sazlık kurutulmuş, su azalınca tahminim derinlik de azalmış, göl aynasını saz kaplamış. Beslenecek yer yok. Dalacak yer yok, yuva yeri yok. Kimi alanlarda hiç kalmamış su, uydu fotoğrafında mavi boncuk, yanına gidiyorsunuz, buğday tarlası! Buralarda onu bulamamamızı da anlayabiliyorduk. Hayvana nefes alacak yer bırakmamışız Orta Anadolu'da. En ufak su birikintisini bile kurutmuşuz. Onlar da yuvasız kalmış, ölmüş birer birer.

Fotoğraf: Burak Özkırlı

İşte tam bu sırada bir göle ulaştık. Cennet gibiydi. Bir köyün yanı başında, güzel su tutmuş, şehirden uzak, sakin sağlıklı bir sazlığı var. Saz boyu yoğunluğu çok uygun yani ördek olsanız kıvrılır girersiniz içine. Harika bir ayna aynada yüzen bahriler, Macar ördekleri, elmabaşlar, kızılboyunlu batağanlar, üzerimizden uçan saz deliceleri. Her yerden yaşam fışkırıyor. Tam gün batımı, sesler, esinti, ışık iyice batıdan geliyor. Sığırcıklar uymaya dönmüşler gölün kıyısındaki ağaçlara, yer kapmaca oynuyorlar. Aman ne keyif ne heyecan, derken saatlerce baktık ama dikkuyruk yoktu. Üşenmedik yan tepeye çıktık aceleyle, güneşi kaçırmamak için, yine yoktu. Karşı kıyıdan da baktık. Saz saz, santim santim aradık ama dikkuyrukları eskiden oldukları bu yerde artık bulamadık.

Savaş alanları olur ya, ya da, Çernobil felaketinin çevresindeki yaşam alanları gibi yerler. Binalar, tarlalar, eşyalar, hatta bisiklet ve oyuncaklar var ama, insan yok. Tek bir insanın olmadığı bu yerlerde insanlar ne hissettiyse bizde bu cennet gölde onu hissettik. Yok olmak böyle bir şeymiş. Tam olarak dünya tarihinden adınızın silinmesi. Yaşamanız için her şeyin olmasına rağmen sizin hayatta olamamanız. Tam ve kesin olarak yok olmanız. Bir anda gördüğüm en korkunç manzaralardan birine dönüşmüştü bu güzel göl. Yaşam vardı, başka canlılar vardı, ama artık dikkuyruk yoktu.

Doğaya bakan insanlar bunları görüyormuş yıllardır. Hopi yerlilerinden Karadenizli nineye, bozkırdaki çobandan Toroslar'daki dedeye ve Amazonlar'a kadar. Olan biten ne varsa görmüştü. Bense okumuştum, bilmiştim ama belli ki idrak edememiştim. Bilmek bir şey değiştirmedi belki ama, eminim idrak etmek değiştirecek. Hatta bence değiştirmeye başladı bile!

martılar

Günlerdir körköstebek nefsimle öyle hırlı
Ve öylesine harlı ki
esrik nefesim
Bir kibrit tutsam parlayacak.
Bir sarnıç gemisi diyecekler alev almış
Boğazın iki yakasından

Oysa bir gaz tenekesiyle bir şişe mavi
Gelişi güzel mi güzel bir ocak
Suların ortasında sevgili öfkemle benim
Yanacak bahar erişinceye değin
Soğuktan morarmış kanatlarını
ısıtsın diye martılar

Martılar ki sokak çocuklarıdır denizin

Can Yücel

KABATAŞ ERKEK LİSESİ

Kuş Gözlem Kulübü

Yazı:
Ege Hazer
Kabataş Erkek Lisesi Öğrencisi

Kuş gözlemciliğiyle ilgili faaliyetlerimiz okulumuzda 2011 yılında başladı. Kulübümüzün amacı diğer öğrencilere İstanbul ve çevresindeki kuş türlerini tanıtıp duyarlı ve doğa sever bireyler olmalarını sağlamak. Kulübümüzün çekirdek kadrosunu 10. sınıf öğrenciler oluşturmakla birlikte diğer alt ve üst sınıflardan öğrenciler de kulübümüze destek vermekte.

Kulübümüzün ilk faaliyeti İstanbul Belgrad Ormanı'ndaki ötücü kuş türlerinden kızılgerdan nüfusunun araştırılması üzerine oldu. Kulübümüz, 2012-2013'de çalışmalarını bilimsel bir zemine oturtmak için Doğa Derneği ile birlikte çalışmaya başladı. Doğa Derneği'nden kuş gözlem uzmanı Evrim Tabur ile birlikte Büyükçekmece Gölü'ndeki su kuşlarını gözlemledik ve daha sonra Nisan ayında Sarıyer eteklerinde yırtıcı göçmen kuşlarının göçünü izledik. Yırtıcı kuş türlerinden küçük orman kartalı, büyük orman kartalı, atmaca vb. kuşları tespit ettik ve bu kuş türlerini Kuşbank'a kaydettik.

5 Ekim 2013'te Doğa Derneği tarafından Ortaköy'de gerçekleştirilen "Dünya Kuş Gözlem Günü" etkinliklerinde görev aldık. 2014 yılı Ocak ayında okulumuzun Boğaz kenarında olması nedeniyle martı türlerini ve yelkovanları gözlemledik ve kayıt altına aldık. Ayrıca Mart ayı içinde okulumuza yakın olan Yıldız Korusu'nda da yeşil papağan ve İskender papağanı türlerini gözlemledik.

Kuş gözlemleri sonucunda elde ettiğimiz verileri okulumuzda panolar hazırlayarak diğer öğrencilerimizle paylaştık. 2014 içinde nesli tükenmekte olan kelaynak kuşunu kulüp maskotu olarak seçerek okulumuzun kısaltması "KEL"e göndermede bulunduk. 2014'ün son faaliyeti olarak 10 Mayıs'da 16. Türkiye Kuş Konferansı'na katılarak bir çok doğa sever ve bilim insanı ile tanışma imkanı bulduk ve çalışmalarımızı paylaştık. Kulübümüz gelecek yıllarda üyelerimizin sayı ve faaliyetlerini artırmayı ve diğer öğrencilerimize kuş türlerini tanıtıp kuşları sevdirmeyi hedefliyor.

Yazı:
Burçin Feran

Kuş Okulu. *Fotoğraf: Hazal Orhon*

Kuş Okulu Ocak 2015'te Seferihisar Doğa Okulu'nda gerçekleşti.

Tüm kurs sabahları bir heyecanla kalkarım yatağımdan. Ama bu sefer kuşlara olan sevgimden dolayı bir başka atıyordu kalbim. 16 Ocak sabahı Doğa Okulu'nda başka bir heyecan vardı benim için. Anadolu'nun İzmir, İstanbul, Ankara, Burdur, Adana gibi bir çok yerinden gelecek 22 misafirimizle Kuş Okulu yamaklık kursunu gerçekleştirecektik. Birbirinden samimi insanları buyur ettik okulumuza. Kuşların edasından ötüşlerine, insan ve diğer canlılarla kurdukları ilişkilere kadar değişen pek çok konuya değindik. Hatta bir sonraki hafta sonu hep beraber Kış Ortası Su Kuşu Sayımlarına (KOSKS) katıldık. Şimdi çok umutluyum. Kuş gözlemcilerinin kuşların doğasını anlamak ve yaşatmak için hep birlikte daha çok şey yapacağına inanıyorum.

boz yelkovanın TÜRKİYE'DEKİ İLK ÜREME KAYDI

Yazı:
Ferdi Akarsu

Son zamanların söylemiyle başlamak gerekirse;
"Hayaldi, gerçek oldu".
Nedir hayal olan ve gerçeğe dönüşen?
Boz yelkovanın Türkiye'de ürediği keşfedildi.
Anadolu'da ve hatta Avrupa'da kuş gözlemcileri
ve araştırmacılar arasındaki en önemli tartışma konularından biri buydu.
"Acaba Anadolu'da yelkovan türleri ürüyor mu?".
Boz yelkovanın Akdeniz genelinde üremesi, üreme döneminde
Anadolu'da da görülmesi ve üremesine uygun adaların varlığı
bu soruyu hepimizin aklına getiriyordu.

Fotoğraf: Cenk Polat

Peki nedir bu kuşu diğerlerinden ayıran? Bu gizemin, bilinmezin sebebi nedir? Her şeyden önce sorunun cevabını türün biyolojisinde aramak gerekiyor. Boz yelkovan Akdeniz adaları ve Atlantik Okyanusu'nun Kanarya, Azur ve Berlangas adalarında ürüyor. Gündüz saatlerinde açık denizde beslenen tür özellikle martılara karşı korunmak için yalnızca hava kararıktan sonra yuvasına geliyor. Yuvasını genellikle yere, kaya aralarına ve oyuklara yapıyor. Hal böyle olunca türün neden gizemli olduğu da daha iyi anlaşılıyor.

Gelelim bizim keşif hikayemize. Seferihisar Belediyesi ve Doğa Derneği birlikteliğiyle Seferihisar'ın biyolojik çeşitliliğini ortaya koymak üzere bir çalışma yapıyorduk. Elbette kafamızın bir yerinde o soru da gidip geliyordu: "Acaba?" Ne de olsa boz yelkovanı üreme döneminde Seferihisar adaları çevresinde görüyorduk. Bu nedenle projeye yelkovan türlerini araştırmak için ayrı bir araştırma ekledik. Bu kapsamda 13-17 Haziran 2013 tarihleri arasında tüm adalarda araştırma çalışması gerçekleştirdik. Gündüz beslenme, dağılım ve uygun üreme adalarının tespiti hakkında araştırmalar yaparken, gece üreme için uygun olduğunu düşündüğümüz adalarda yuva varlığını araştırdık.

Fotoğraf: Mustafa Sözen

16 Haziran'da boz yelkovanın üreme ihtimali olan adalardan birinde kamp çadırlarımızı kurduk. Küçük, kayalık bir adaydı. Batısı ve doğusu yüksek yarlarla çevrili, sadece kuzeyi yürümeye elverişli. Çadırlarımız için kermes meşelerinin seyrek olduğu bir bölümü tercih ettik. Adanın batı ve doğu yakalarındaki uygun üreme alanı olabileceğini düşündüğümüz bölgelerde, birer ekip akşamüstü alaca karanlığından sabaha kadar dinleme ve gözleme çalışması gerçekleştirdik.

Tüm gün etrafımızda beslenen boz yelkovanlar akşamüstü birden ortadan kayboldu. Adaların açıklarında, teleskopla zor ayırt edilebilen bir mesafede denizin üzerinde bir grubun oturduğunu gördük. Bu davranış literatüre göre üremeye yönelik önemli bir işaret. Hava iyice kararmaya başladığında ve artık martıların bile görülmesinin zorlaştığı 20:53 saatinde birden kayalıkların etrafında bir boz yelkovanın silüetini gördük. Sonra bir tane daha. Ekip onca dikenli, denizkestaneli ve güneşli araştırma gününden sonra çok heyecanlandı. Derken hava karardı, dinlemeye, beklediğimiz sesleri duymaya ve siluetleri görmeye başladık. Yaklaşık 1-1.5 saat aralıklarla sabaha kadar süren yuva ziyareti esnasında boz yelkovanların o kendine has bebek ağlamasını andıran seslerini duyduk. Ama yuvayı görmek imkansızdı. Yaklaşık 30-40 metre yükseklikte olduğunu düşündüğümüz yuvaya ulaşma şansımız yoktu.

Sabaha kadar süren araştırma çalışmamız sonucunda en az iki yuvanın adada aktif olarak kullanıldığını tespit ettik. Ekip arkadaşlarım Burçin Feran, Ozan Arslan ve ayağındaki denizkestanesi dikenlerine rağmen çalışmaya devam eden Dilara Kızıl'a bu keşfe katıldıkları için teşekkür ediyorum.

AK YANAKLI ARAP BÜLBÜLÜNÜN *Türkiye'deki ilk üreme kaydı*

Fotoğraf: Mustafa Çulcuoğlu

Yazı:
Mustafa Çulcuoğlu, Burçin Feran

Ak yanaklı Arap bülbülü Irak, Pakistan, Afganistan, Suudi Arabistan'ın batısı, İran'ın güneyi ve Hindistan'ın kuzey kısımları gibi kuru çöl ikliminde yaygın olarak görülen ötücü bir kuş türü. Dünya nüfusu tam olarak bilinmemekle birlikte, bulunduğu bölgelerde yaygın bir tür olarak tanınıyor. Ak yanaklı Arap bülbülü, IUCN kırmızı listesinde 1988-2000 yılları arasında "nesli tehlike altına girmeye yakın", 2000'den sonra ise "önceliği düşük" kategorisinde yer alıyor.

Ak yanaklı Arap bülbülünün gaga ucundan kuyruk ucuna kadar olan uzunluğu ortalama 18 santimetre. Gagası ve kafası siyah olup zaman zaman ibik misali kafa tüylerini yukarı kaldırabiliyor. İsmini yanaklarında bulunan beyazlıklardan alıyor. Ayakları ve bacakları koyu gri. Kuyruk sokumunda sarı bir bölge bulunuyor. Kuyruk tüylerinin bitimine yakın beyaz lekeler görülüyor.

Ak yanaklı Arap bülbülü, böcek ve böcek larvalarıyla besleniyor. Mart'tan Haziran'a kadar olan dönem ak yanaklı Arap bülbülünün üreme zamanı. Erkek ve dişi kuş yuvayı beraber yapıyor. Srivastava (2012), 14-15 gün sonra civcivlerin yumurtadan çıktıklarını ve çıktıktan 15 gün sonra tamamen büyüdüklerini belirtiyor.

Türün son yıllarda yayılışını batıya ve kuzeye doğru genişlettiği biliniyor. Suriye'de Fırat nehri kıyısındaki Deyrizor şehri ve Ürdün Azrak vadisi türün Birecik'e en yakın yeni dağılış alanları. Bunun dışında ak yanaklı Arap bülbülünün orta ve güney Irak'ta yaygın olduğu biliniyor (Yoğurtçuoğlu 2012). Türün Türkiye'deki tek gözlem yeri Urfa Birecik bölgesi. Bu bölgede 2012 yılından bu yana düzenli olarak her yıl görülüyor.

Bu tür Türkiye'de ilk defa Emin Yoğurtçuoğlu tarafından 19.10.2012 tarihinde iki birey olarak Birecik Karşıyaka mezarlığında gözlendi ve fotoğraflandı. Daha sonraki yıllarda Doğa Kültür ve Yaşam Derneği üyeleri tarafından özellikle ak yanaklı Arap bülbüllerinin olabileceği muhtemel alanlarda gözlemler yapıldı ve birinci derece doğal sit alanı olan Söğütlük'te 17.05.2013 tarihinde 27 birey ak yanaklı Arap bülbülü kaydı alındı. Bu kayıtla beraber türün bölgede tek bireyden oluşmadığı, daha geniş bir nüfusu olduğu anlaşıldı. İlçe güneyindeki meyve bahçelerinde 13.02.2014'te iki birey kaydı daha alındı. Daha sonra 20.02.2014'te Güney Fırat vadisinde bir çift daha görüldü. Aynı alanda 03.06.2014'te türün yuva materyali taşıma davranışları gözlemlendi ve yuvası fotoğraflandı. Böylelikle, Türkiye için ak yanaklı Arap bülbülünün ilk üreme kaydı alınmış oldu.

Türün önemi ve Türkiye'deki tek üreme noktasının korunması için koruma çalışmaları yapılması ve çalışmaların devam edebilmesi için bu nadir türün sürekli izlenmesi gerekiyor. Merkezi Birecik'te bulunan Doğa Kültür ve Yaşam Derneği'nin üyeleri türün bölge halkı tarafından tanınırlığını arttırıcı bilgilendirme çalışmaları ve kuş gözlem etkinlikleri yapmaya devam ediyor.

Fotoğraf: Mustafa Çulcuoğlu

Srivastava, M. 2012. Breeding behaviour of White-eared Bulbul Pycnonotus leucotis as observed in a house courtyard at Bikaner, Rajasthan,Vol.10: Our Nature, Rajasthan, India

Yoğurtçuoğlu,E. 2012. Ak yanaklı Arap bülbülünün Türkiye'de ki ilk kaydı ile ilgili açıklama ve tanımlama. www.trakus.org (yayınlanmamış rapor)

KUŞ SESİ

doğa okulu

BirdLife INTERNATIONAL

Doğa